

УКРАЇНСЬКИЙ ІНСТИТУТ ДОСЛІДЖЕННЯ ЕКСТРЕМІЗМУ

Бідність – головна загроза безпеці громадян у 2017 р.

Аналітична доповідь

Експерти Українського інституту дослідження екстремізму проаналізували щорічні дослідження рівня добробуту та процвітання громадян, один представлений The Credit Suisse Research Institute: «Global Wealth Report – 2016», інший – Індекс процвітання (Prosperity Index) – британським інститутом The Legatum.

Україна на 107 місці рівня процвітання The Legatum Prosperity Index. Найгірші показники у сферах:

- + 1. Ефективність Уряду.
- + 2. Демократія і верховенство права.
- + 3. Рівень безпеки.
- + 4. Соціальна сфера.

Кращий показник за рівнем освіти. Однак недостатнє фінансування системи освіти, її низька конкурентоздатність, відсутність дієвої реформи системи освіти, масовий виїзд талановитої молоді за кордон, можуть надалі знизити і ці показники

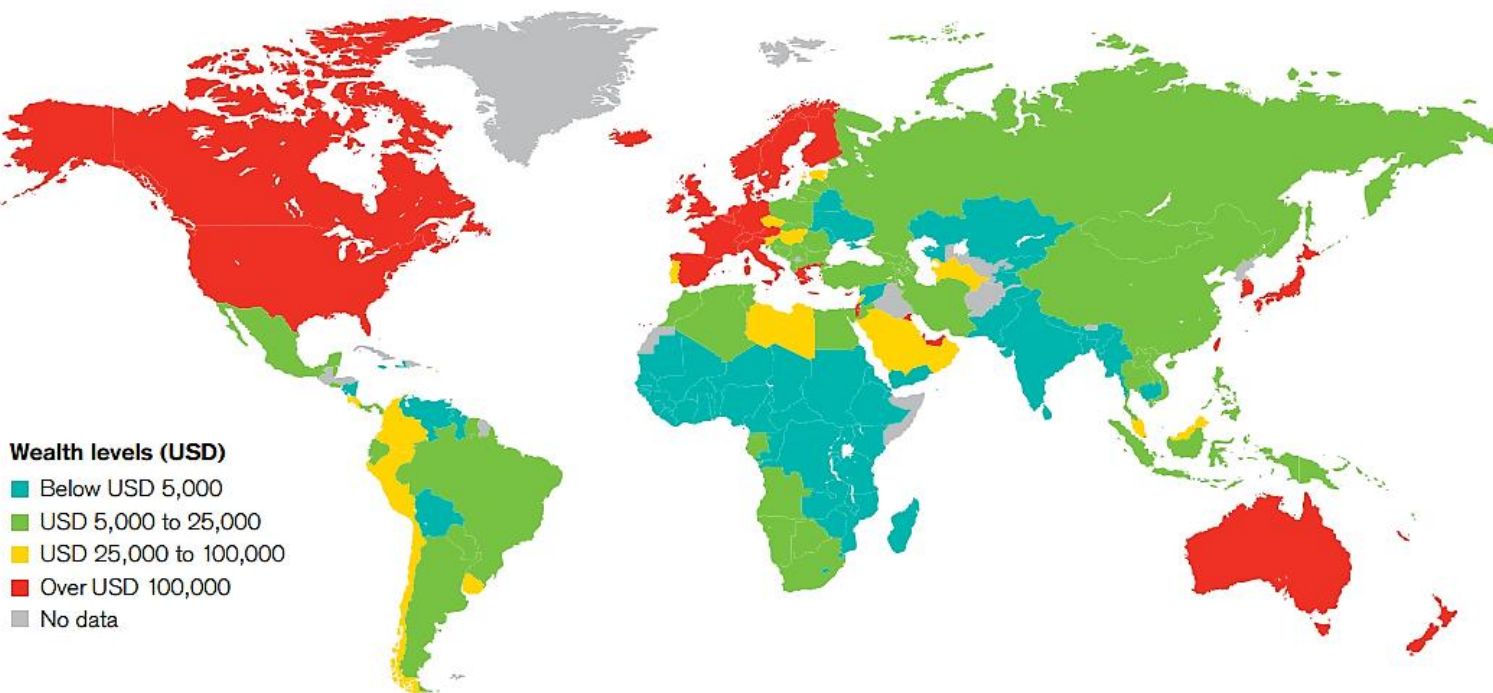
Результати цих досліджень - невтішні. Сукупні статки населення світу зросли протягом 2016 року на 3,5 трлн..\$ (1,4%), середній показник на одну людину складає 52,8 тис. \$, а рівень добробуту громадян України, навпаки, знизився на 19%. Одною з основних причин падіння є зниження курсу гривні. Бюджет України на 2017 рік містить в собі загрози подальшої інфляції та посилення фінансового тиску на підприємництво в країні, зменшення кількості робочих місць, зниження реальних доходів пенсіонерів.

Підвищення мінімальної зарплати до 3200 гривень не вирішує проблеми бідності працюючих, натомість зростають ризики інфляції, зростання цін, банкрутства малих підприємств, на які зростає податковий тиск.

GLOBAL WEALTH REPORT - 2016: щорічний звіт

World wealth levels, 2016

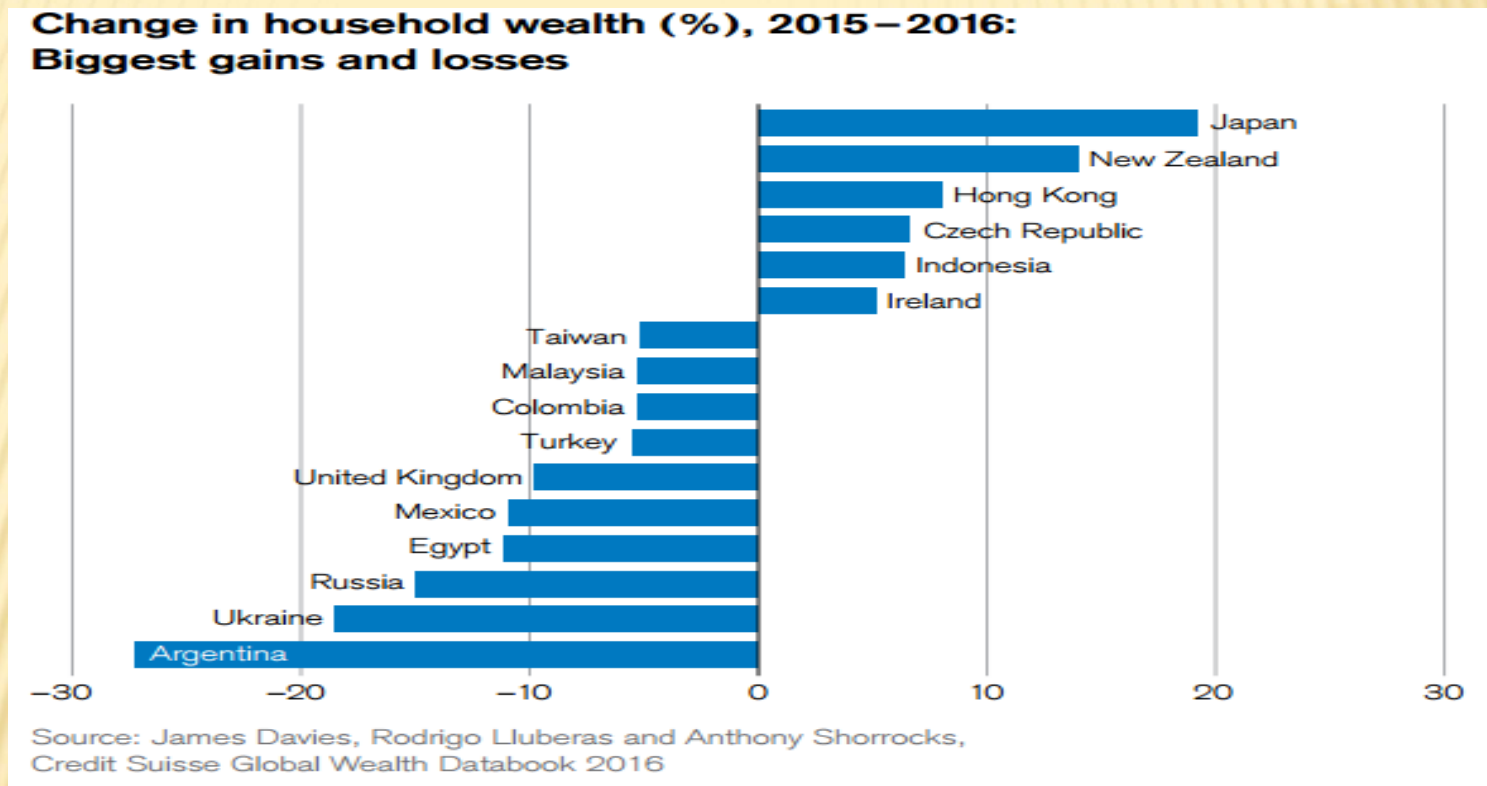

Source: James Davies, Rodrigo Lluberias and Anthony Shorrocks, Credit Suisse Global Wealth Databook 2016

Україна входить до найбіднішої категорії країн, з рівнем добробуту громадян нижчим 5000 доларів. Станом на 2016 рік в Україні показник добробуту у 3,3 рази менший ніж у Венесуелі, у 2,5 ніж у Молдові, в 19,6 разів ніж у Польщі і у 31,8 разів ніж в Естонії.

РІЧНА ЗМІНА ДОБРОБУТУ ГОСПОДАРСТВ: показники найбільшого зросту та падіння

Україна – єдиний представник найбіднішої категорії країн за рівнем добробуту у даному переліку. У порівнянні з країнами з найбільшими показниками падіння добробуту у відсотках, рівень добробуту в Україні нижчий, ніж в Аргентині в 12,7 разів, у Росії – у 8,2 разів, в Єгипті - в 5 разів, у Мексиці - в 16,8 разів, у Великобританії - в 230 разів

ДИНАМІКА РІВНЯ ДОБРОБУТУ: 2007-2016 рр.

Країна / Рік	2007 \$	2010 \$	2013 \$	2016 \$
Україна	6080	2955	3595	1254
Росія	23575	23747	20121	10344
Молдова	3560	2871	3874	3212
Польща	24992	26019	30849	24584
Болівія	3222	3286	4759	5542
Естонія	40927	32798	43188	39984
Чилі	40603	43615	49969	46543
Швейцарія	384037	417170	586785	561854

Україна постійно демонструє рівень падіння рівня добробуту, Росія – наслідок санкцій, Молдова, Естонія, Польща – падіння та маніфестації, Швейцарія – у 448 разів статки більші.

THE LEGATUM PROSPERITY INDEX: рейтинг процвітання країн світу

	Загалом	Еконо міка	Підпри ємниц тво	Уряд уванн я	Освіта	Здоров' я	Безпе ка	Особи сті свобод и	Соціал ьна сфера	Екологі я
Україна	107	85	97	128	45	111	134	93	135	112
Росія	95	63	69	108	25	101	119	141	116	56
Польща	34	37	45	36	33	47	21	39	85	46
Естонія	26	27	26	20	29	55	43	32	71	7

Рейтинг процвітання країн складений британським аналітичним та просвітницьким центром. Даний рейтинг має методологічну базу, яка враховує 104 різних критеріїв оцінки. Випускається з 2006 року. Показники ґрунтуються на статистичному аналізі, соціальних опитуваннях, експертних оцінках. Статистичні дані, що використовуються в рейтингу, отримані з Організації Об'єднаних Націй, Світового банку, Організації економічного співробітництва і розвитку, Світової організації Gallup, Economist Intelligence Unit, IDC, Pyramid Research та інших інститутів.

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ ТА ПОЛІТИЧНІ ВИМІРИ БІДНОСТІ

- ✘ Ми далекі від думки, що бідність сама по собі може бути причиною поширення крайніх явищ у суспільстві. Більшовицьке гасло, яким закликали до революції: нам немає чого втрачати, крім своїх кайданів – не спрацьовує. Не спрацьовує тоді, коли бідність є традиційною. Тоді, коли населення сприймає бідність як норму. Те ж саме стосується випадків, коли зuboжіння відбувається поступово чи відбувається заради прийнятної для народу мети – наприклад, протистояння агресору. Тому доцільно звернути увагу на цілу низку особливостей бідності в Україні.

МАСОВІСТЬ

- ✘ Значна частина суспільства живе або вважає себе такою, що живе за межею бідності.
- ✘ Не можна сказати, що держава нічого не робить з цим явищем. На боротьбу з масовістю бідності спрямовуються такі заходи як пільги, субсидії, підняття мінімальної зарплати. Цей шлях допомоги найбільшій частині населення - найпростіший і фактично проторений роками. І певною мірою, він утримує народ від повного зубожіння. Але з іншого боку, загроза такого вирівнювання – втрата економічних стимулів населенням. Фактично, в умовах галопуючого зубожіння, держава не лише підтримує, а й стимулює бідність. Особливо, на фоні, коли середній клас фактично не підтримується.
- ✘ Швидше за все, зважаючи на популізм державних рішень, цей чинник збережеться. Влада буде робити все, щоб упередити злидні, тим самим роблячи «голодні бунти» у наступному році малоймовірними. Хоча вже сьогодні ця система захисту – вирівнювання через пільги та субсидії - дає численні збої.

ПРАЦЮЮЧА БІДНІСТЬ

- ✘ Масова бідність зайнятого населення демобілізує переважну більшість суспільства. Люди більшою мірою переймаються тим, як прожити сьогодні, а не перспективами завтра. Тому, основна загроза для переважної більшості населення в кризових умовах - це втрата робочого місця. У разі, коли безробіття зростатиме, людина триматиметься за посаду навіть з мізерною зарплатою. Тому, знижуватиметься не просто спроможність широких мас до спротиву (у тому числі й щодо несправедливого поділу багатств), а й взагалі - до агрегування, - тобто формування суспільством своїх інтересів. Тому основна загроза бідності – це відсутність тиску знизу на формування стратегії розвитку держави. Суспільний інтерес, а точніше його відсутність, перестає бути дороговказом для влади.
- ✘ Загроза втрати робочого місця – дієвий стимул для штучних протестів, коли у політичних чи економічних цілях власники підприємств активно використовують найманих працівників. Такі протести як правило пасивні, оскільки його учасники мотивовані виключно кріпосною необхідністю.
- ✘ Штучні протести, тобто протести на замовлення, стимулюватиме і масова бідність – коли люди розглядають участь у акціях як вид заробітку. Безмовно, в умовах збідніння та зростання безробіття, пропозиція на участь у таких протестах зростатиме, а відповідно – матеріальні затрати на їх проведення знижуватимуться. Що здешевлює та дає можливість збільшити масовість таких акцій. Таким чином, масові, але пасивні акції на захист корпоративних інтересів в Україні не просто можливі, а й цілком прогнозовані.

РІЗКЕ ЗБІДНІННЯ

- ✘ Різке переміщення особи чи групи осіб у несприятливі умови – класична причина для формування агресивної поведінки. Люди, які мали середні статки в Україні, різко стаються бідними. Як за рахунок втрати доходу, так і за рахунок державної програми «вирівнювання» - збільшення доходів найбідніших. За таких обставин їх охоплює фрустрація – або говорячи зрозумілою мовою – облом.
- ✘ Людина відчуває втрату життєвих перспектив і не маючи можливості реалізувати себе в професійній сфері, шукає інших шляхів виходу з депресії та самореалізації. У більшості своїй, це проявляється у пасивному невдоволенні – зростання алкоголізму, наркоманії, дрібного хуліганства (вандалізму) тощо. Але, для 10-15% людей, яких виштовхнули зі звичного життя, шлях подолання депресії – активний спротив. Вони шукають реалізацію себе у різних сферах діяльності, у тому числі й тих, що перебувають за межею прийнятних для більшості населення. І це не лише політична чи економічна активність.

ПАСІОНАРНА БІДНІСТЬ

- ✘ Активна частина збіднілого населення несе зростання кримінальних загроз для суспільства. Збіднілість населення на фоні низької ефективності правоохоронної системи, повертає Україну в 90-ті. Лише за два роки – 2013-2015 (роки падіння економіки та зростання екстремізму) кількість особливо тяжких злочинів у країні зросло майже у два рази - з 13 до 21,5 тис. І це без урахування даних з окупованих територій. Причому, бідні стають і об'єктом (оскільки мають менші можливості до захисту) і суб'єктом кримінального злочину (ці ж пасіонарії).
- ✘ Саме ця – активна частина населення виступає джерелом для формування так званих напівлегальних активних об'єднань, що б не вкладали у це поняття, – чи то органи самооборони, чи – тітушки або приватні армії. У будь-якому випадку – це угруповання, які внутрішньо готові застосовувати насилля (тобто переконані у його справедливості), і водночас - не підконтрольні єдиному легітимному джерелу насилля – державі. Фактично, чим більше зростатиме бідність – тим більше зростатимуть такі «армії», тим більше пасіонаріїв обиратимуть немирний шлях спротиву або незаконний шлях подолання бідності. І чим менше можливостей у людини знайти захист у офіційної влади, тим більше вони шукатимуть справедливості у цих структурах. Тим самим держава не просто втрачатиме довіру, втрачатиметься прийнятність справедливості, яку вона проповідує. А отже – це пряма загроза самій державі.
- ✘ Проблема лише у тому, що бідне суспільство неспроможне сформувати своїх цілей. Тому ці армії будуть виконувати вузько корпоративні інтереси, а не єднатись заради реалізації прагнень усього суспільства. Хоча і прикриватись ними.

БІДНІСТЬ І ПАТЕРНАЛІЗМ

- ✘ Понад 80% вважає, що держава повинна їм допомагати. Тобто держава, а не сам громадянин має покращувати своє життя.
- ✘ Парадоксально, але патерналізм в Україні перекликається з величезною недовірою до державних інститутів. Унаслідок цього парадоксу – при подальшому збіднінні завжди зростатиме довіра до опозиції та недовіра до представників влади.
- ✘ Це й же парадокс (патерналізм і недовіра) призводить до того, що у громадській думці створюватимуться «месії», - особи, прихід до влади яких нібито має вирішити всі проблеми. І чим біднішим стає населення, тим віра в ірраціональних «месій» зростатиме. А зважаючи, що ми живемо в постійному очікуванні перевиборів – такі місії будуть нав'язуватись суспільству протягом усього наступного року. Питання у тому, який шлях для завоювання довіри оберуть «месії» чи опозиційні партії. Бо населення вимагає простих, але кардинальних кроків, а такі кроки почасти пов'язані з насиллям. І хто реально стоятиме за «месіями» та контролюватиме їх діяльність.
- ✘ Таким чином, бідність не є прямим чинником зростання асоціальних явищ - екстремізму, агресії. Але різке збідніння провокує такий стан людини, у якому від застосування насилля його утримують моральні принципи. І коли держава не дуже турбується про моральні принципи – бо насилля стає буденним, а відповідальність за нього – фактично нівелюється. Отже, не людина змушена переступати певні моральні кордони дозволеного, а самі моральні норми дозволеного розширюються. Таким чином загрози трансформації бідності у агресію будуть зростати, і будуть розповсюджуватись не лише на 10-15% пасіонаріїв, а й значно ширші кола тих, хто збіднів.

ВИСНОВКИ АНАЛІЗУ РІВНЯ ДОБРОБУТУ ТА ІНДЕКСУ ПРОЦВІТАННЯ КРАЇН

- ✘ 1. Сукупні статки населення світу зросли протягом останнього року на 3,5 трлн.\$ (1,4%), середній показник добробуту на одну людину складає 52,8 тис. \$, що в 44 рази перевищує середній показник рівня добробуту в Україні.
- ✘ 2. Чергове зниження рівня добробуту громадян України зумовлене, значною мірою, падінням курсу гривні. Девальвація гривні за 2015-2016 рр. призвела до зменшення вартості ринкової капіталізації економіки України на 96,8%. Це найгірший показник серед всіх країн світу за даними МВФ. Передостаннє місце займає країна з показником у 34,5%., тобто розрив у три рази між останнім і передостаннім місцем за рівнем падіння капіталізації.
- ✘ 3. В Україні 58% бідних громадян, що, на думку міжнародних експертів, означає зростання ймовірності масових протестів, ризик яких, згідно з висновками дослідження, зростає при кількості «бідних» громадян понад 50% мешканців країни. Бідні люди частіше стають об'єктами впливу та маніпуляцій з боку екстремістів, та, зрештою, є найбільш постраждалими через протиправну діяльність.
- ✘ 4. Україна займає 107 місце за рівнем процвітання The Legatum Prosperity Index. Найгірші показники зафіксовано у сферах: 1.Ефективність Уряду. 2. Демократія і верховенство права. 3.Рівень безпеки. 4. Соціальна сфера. Кращим є показник рівня освіти. Але припинення фінансування науки та технологічних інновацій, відсутність дієвої реформи системи освіти можуть знизити ці показники у майбутньому році.
- ✘ 5. Бюджет на 2017 рік несе загрози інфляції та посилення тиску на підприємництво в країні, зменшення кількості робочих місць, зниження реальних доходів пенсіонерів та більшості громадян.

ЗАГРОЗИ – 2017

- ✘ 1. Захист бідних, без стимулювання середнього класу, призводить до втрати економічної ефективності та прогресії зубожіння.
- ✘ 2. Бідне суспільство неспроможне сформувати стратегію розвитку держави. Вектор розвитку держави залежний від корпоративних інтересів.
- ✘ 3. Масові «штучні» протести: населення з носія влади в Україні перетворюється в інструмент реалізації корпоративних інтересів .
- ✘ 4. Різке збідніння: фрустрація, пошук самовираження та зростання криміногенних загроз. Втрата легітимності держави.
- ✘ 5. Патерналізм та бідність: віра у «месію» та очікування простих рішень.